

Hétfő A DÉL SPORTJA
Kedd A PÉNZ BESZÉL,
GYÓGY-ÍR
Szerda LÉGYOTT
Csütörtök BIZALMASAN
Péntek DÉLMADÁR

SZIESZTA

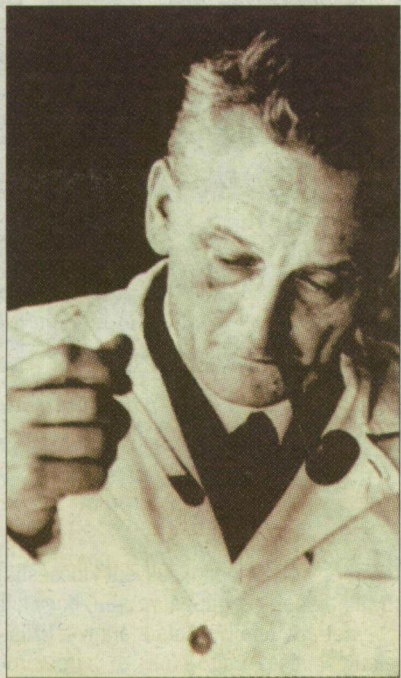
SZERKESZTI: WERNER KRISZTINA, HEGEDŰS SZABOLCS ■ 2004. MÁJUS 15.

WWW.DELMAGYAR.HU

KOSSUTH LAJOS, BACH SÁNDOR, GÖMBÖS GYULA, RÁKOSI MÁTYÁS – DÍSZPOLGÁROK DACBÓL, TISZTELETBŐL, VAGY KÉNYSZERBŐL

Megpolgárosított hazafiak

Jövő héten újabb névvel gyarapodik a szegedi díszpolgárok listája. Zsigmond Vilmos operatőr neve kerül annak a sornak a végére, melyet Széchenyi István neve nyit. Minden politikai rendszer lenyomatát őriz ez a lajstrom. Az osztórák elnyomó gépezet vezetője, Bach Sándor ugyanúgy szerepel rajta, mint a vitatott történelmi szerepű Teleki Pál miniszterelnök, vagy éppen Rákosi Mátyás.

Szent-Györgyi Albert és Lechner Lajos azon kevesek közé tartozik, akik 1945 előtt nem politikusként érdemelték ki a címet. Bach Sándort kényszerből választották díszpolgárrá 1857-ben

FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR

Rákosi Mátyás Szeged díszpolgára. Ez elsősorban fölháborítónak tűnhet, főleg annak fényében, hogy a közelmúltban nagy visszhangot kapott: Budapest eltörölte Sztálin díszpolgárságát.

Rákosi Mátyás kinevezését azonban még 1945. március 11-én rendkívüli közgyűlésen szavazták meg, azután, hogy 1944. decemberében a Korszó moziban tartott népgyűlésen Szeged ideiglenes nemzetgyűlési képviselőjévé választották. Rögzítették is, hogy ezzel szeretné kárpótolni Szeged város közönsége Rákosi Mátyásért azért a sok szenvedéssel teli napért, amit ő „Szeged falai között” (azaz a Csillagban) töltött.

Politikai befolyás

De kezdjük előlről, hiszen Szeged első díszpolgárát 1833-ban választották meg. A legnagyobb magyar akkoriban érkezett vissza Angliából. Széchenyi Istvánt elsősorban a gőzhajózás és a folyamszabályozás előmozdítójaként tisztelték.

Akkoriban azonban nem „díszpolgárrá”, hanem egyszerűen polgárrá fogadta a város Széchenyit – figyelmeztet *Ruszoly József*. A jogtörténész professzor emlékeztet arra is, gyakran elfelejtjük, hogy a reformkorban még polgárrá fogadták a városok az ezt kérelmező személyeket. Erről a városi tanács döntött, és a cím elnyeréséhez egy bizonyos pénzüsszeget is le kellett tenni. A polgárság birtokhoz,

városi házhoz, foglalkozáshoz kapcsolódóan elnyerhető jog volt.

Tiszteletből megpolgárosítottak nemcsak olyan személyeket, akik a városért sokat tettek, hanem olyanokat is, akikről a város várt valamit. De hazafias buzgalomból sokszor a politika jeleseinél is ilyen tiszteletbeli kinevezést adományoztak. A politika erősen befolyásolta a díszpolgári kinevezéseket már a reformkorban is. Példa erre az 1846-os huzavona a szűkebb városi tanács és a nagyobb létszámú, reformer szellemű városi község között.

– 1846-ban a városi tanács kimondottan konzervatív személyiségeket javasolt díszpolgárnak. Bene József Csongrád megye királyi adminisztrátora, a viharos 1843–44-es országgyűlés után a király által kinevezett főispáni helynök volt. Babarczy Antal pedig díszpolgárságának elnyerése után egy évvel királyi biztostként küldik Szegedre – meséli a professzor. (Babarczytól egyébként 1861-ben megvonták a címet.)

A városi tanács által javasolt konzervatívokkal szemben a városi választott község tagjai a haladást szorgalmazó

A Délmagyarország beszámolója Rákosi Mátyás díszpolgárrá választásáról

Deákot és Wesselényit is jelölték. A városi tanács azonban ezt azzal utasította el, hogy Deákot sértené, ha a konzervatívok ellenében pusztán „dac-eszközzel” használnák. Ez a „javallott honfiak lealacsonyítása” lenne.

Két évre rá, az 1848-as forradalmi fölbuzdulás hevében Deákot és Wesselényit végül tiszteletbeli polgárrá ruházta föl a város. Sőt nemcsak őket, hanem gyakorlatilag az egész kormányt is. A pozsonyi és bécsi hírek

nyomán, március 18-án, a városháza előtti népgyűlésen Kossuthot is tiszteletbeli polgárrá kiáltották ki. Indoklás kimondták, hogy „az országgyűlés szerencsés folyamatát az ország-szerzte tisztelt Pest megyei követ Kossuth Lajosnak lehetné köszönni”.

A forradalmat követő elnyomás idején a német „Ehrenbürger” cím mintára tiszteletbeli polgárokat választottak a városok. A Szeged nyakára ültetett, Bécshez hű tanács és képviselő-testület politikai kinevezéseket hagyott jóvá. A város önértetének megtiprására 1857-ben magát Bach Sándort, az önkényuralom legfőbb figuráját kellett Szegednek díszpolgárrá fogadnia. A cím visszavonása sohasem merült fel.

Az enyhülés jelei

Az 1861-es enyhülés jeleként, a 48–49-es események és a reformkor szereplői tiszteletbeli képviselői lettek az ekkor már alkotmányosan létrejött képviselő-testületnek.

– Az 1848-ban megszülető városi törvény már nem szól a polgárság intézményéről. Megszűnt a polgári jogállás is, az önkényuralom időszakának után. 1861-től tiszteletbeli képviselővé fogadták a megbecsült személyeket a városok – magyarázza Ruszoly professzor. A tiszteletbeli képviselők persze valójában soha nem vettek részt a közgyűlés munkájában. Egy-egy kiemelkedő személyiséget szinte az ország összes városában tiszteletbeli képviselővé választottak. Már csak dacból is. Így az emigráció tagjai jelen voltak több tucat helyhatóságban.

A díszpolgár szót 1875-től használták. A kiegyezés után többek között a várost újjáépítő Lechner Lajos, vagy a komoly szegedi kapcsolatokkal rendelkező Jókai Mór lett Szeged díszpolgárává. A következő évtizedekben alkalmanként, néhány év szünettel osztogatta ezt a címet a város.

1930-ban a fogadalmi templom felszentelése alkalmából kapta Klebelsberg Kunó kultuszminiszter, Szeged országgyűlési képviselője a díszpolgári címet. De díszpolgárrá választotta a város 1935-ben Gömbös Gyulát is, aki miniszterelnök és nem mellékesen szegedi képviselő volt. A hivatalos indoklás szerint Gömbös „a revízió nagy ügyét hivatalos kormányzati programmá merete és tudta tenni, s a szegedi szellem hitvalló letéteményese” volt. Ugyanazon a napon, szinte ellensúlyozásul, Glattfelder Gyula csanádi püspök is megkapta a címet. Glattfelder, a Temesváron székelő megyés püspök, akit 1923-ban egyszerűen kitasították Romániából. A hivatalos indoklás szerint „a csanádi püspökök székhelyét visszahelyezte ez ősi városba, s a fogadalmi templom befejezéséről gondoskodott.”

45 évig senki sem kapott díszpolgári címet

A Horthy-korszak egyetlen kakukktojása Szent-Györgyi Albert, aki 1937-ben tudományos munkáért részesült az elismerésben.

1939-ben „három nagyszerű férfiút a szegedi gondolat elindulásáért, a vörös katonák lefegyverzésének aktusában bátor kiállással való részvételért” választották meg díszpolgárnak. Egyikük Teleki Pál, miniszterelnök, másikuk Károlyi Gyula miniszterelnök, a harmadik férfi pedig Zdravec István alsóvárosi ferences rendházfőnök, későbbi tábori püspök.

Utánuk, szinte ellenpontként, 1945-ben Rákosi következik. Néhány hónap múlva, 1945 júniusában, ugyanúgy, mint Rákosit, a Szegedi Nemzeti Bizottság indítványára Tildy Zoltánt, a Független Kisgazda Földműves és Polgári Párt elnökét, későbbi köztársasági elnököt választották díszpolgárrá.

Ezután negyvenöt év szünet következik. A helyi közigazgatás történetét kutató *Szilágyi György* megemlíti, hogy 1974-ben született egy tanácsi rendelet, amely rendelkezik a díszpolgárságról, de ezt a címet senki sem kapta meg.

– Szintén tanácsrendelet, az egyik utolsónak született szabályozza a város jelképeinek használatát – teszi hozzá a helytörténész. Ezzel 1990-ben újra bevezették a díszpolgárság intézményét, de innentől kezdve már tudósok, művészek kapták évről évre ezt az elismerést.

A jogtörténész professzor úgy véli, az egykori díszpolgárságot már nem élő személyektől visszavonni értelmetlen. Ruszoly József szerint ráadásul az is kérdés, meddig kell visszamenni időben. Hiszen Bach Sándor 1857-ben az elnyomó hatalom vezetőjeként kapta az elismerést, ehhez képest Rákosi 1945-ben még „csak” Szeged nemzetgyűlési képviselője volt. A professzor úgy véli, előre kell tekinteni inkább, hiszen a díszpolgárok névsora valójában a magyar történelmet tükrözi vissza.

MOLNÁR B. IMRE

SZEGED DÍSZPOLGÁRAI

1833. Széchenyi István; 1837. Würtler István, a nádor udvari orvosa; 1839. Sina György szegedi iparos, báró; 1840. Dercsényi János, a szőregi uradalom bérloje, báró; 1846. Babarczy Antal, a megye főispáni elnöke; Bene József helyhatósági tanácsnok; Szentiványi Vince, a Tisza-szabályozási Bizottság alelnöke; 1848. Klauzál Gábor miniszter, képviselő; Kossuth Lajos; Wesselényi Miklós; Deák Ferenc; 1849. Földváry Sándor, a szerbek elleni szenttamási diadal hőse, 1857. Kempen János rendőrfőnök; Bach Sándor osztrák belügyminiszter; Grüner Károly cs. és kir. altábornagy; Hauner István osztrák belügyi osztályfőnök; 1860. Oltványi István csanádi nagyprépost; 1861. Bartakovics Béla egri érsek; Bonnaz Sándor csanádi püspök; Deák Ferenc; Horváth Mihály történetíró; Kárász Géza földbirtokos, régiséggyűjtő; Károlyi Sándor honvéd százados; Klapka György honvéd tábornok; Kossuth Lajos; Lonovics József kalocsai érsek; Perczel Mór honvéd tábornok; Szemere Bertalan; Scitovszky János esztergomi érsek; Teleki László, a radikális Határozati Párt elnöke; Tomcsányi József megyei főispán; Vukovics Sebő igazságügyi miniszter; Klauzál Gábor; 1868. Zichy Jenő iparosítási tevékenységéért; 1875. Ghyczy Kálmán volt pénzügyminiszter; 1884. Lechner Lajos építész; 1893. Jókai Mór; 1894. Wekerle Sándor miniszterelnök; 1899. Magyar Gábor főgimnázium igazgató; 1905. Kállay Albert, Szeged főispánja; 1906. Thaly Kálmán országgyűlési

képviselő; 1909. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter; 1914. Kossuth Ferenc közlekedési miniszter; 1923. Apponyi Albert, a trianoni delegáció vezetője; 1929. Andrássy Gyula miniszter; 1930. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter; 1935. Glattfelder Gyula püspök; Gömbös Gyula miniszterelnök; 1937. Szent-Györgyi Albert vegyész; 1939. Teleki Pál miniszterelnök; Zdravec István tábori püspök; Károlyi Gyula miniszterelnök; 1942. Varga József kereskedelmi és iparügyi miniszter; 1945. Rákosi Mátyás, Szeged ideiglenes nemzetgyűlési képviselője; Tildy Zoltán kisgazda pártelnök; 1990. Buday György képzőművész; Straub F. Brunó, az SZBK alapítója; Varga Mátyás díszlettervező; 1991. Székelyfalvi-Nagy Béla matematikus; 1992. Péter László irodalomtörténész; 1993. Iliá Mihály irodalomtörténész; 1994. Kass János képzőművész; 1995. Boda Domokos gyermekgyógyász; 1996. Simon Miklós bőrgyógyász; 1997. Kopasz Márta grafikus; 1998. Kristó Gyula történész; 1999. Solyossy Frigyes kémikus; 2000. Gyulay Endre püspök; 2001. Kovács Gábor szívgyógyász; 2002. Mészáros Rezső geográfus; 2003. Gregor József operaénekes; 2004. Zsigmond Vilmos operatőr

(A lista az önkormányzatnál nyilvántartott adatokon alapul. A díszpolgárságról Péter László, Vinczi Károlyné és Pernecki Mihály írt tanulmányt a Somogyi-könyvtári Műhely 71/4 és 74/3-as számában, melyet forrásul használtunk.)